

теграція у міжнародний бібліотечний простір: матеріали міжнародної наукової конференції (Київ, 8–10 жовтня 2024 р.)» (<http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004934>). У т. 2 збірника опубліковані тези доповідей учасників круглого столу **Т. Кармадонової**, старшої наукової співробітниці відділу історії та соціології науки та техніки Державної установи «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України», кандидатки філософських наук, («Дослідники української діаспори в Іспанії»), **В. Антонової**, молодшої наукової співробітниці відділу зарубіжної україніки ІК НБУВ, («Оцінка творчості поетеси та письменниці Ганни Черінь українськими діаспорними літературознавцями»), **В. Гальчинського**, провідного бібліотекаря відділу зарубіжної україніки ІК НБУВ, («Біографічні відомості та творчість Володимира Січинського – відомого українського архітектора, графіка, мистецтвознавця, історика в еміграційний період»), які не виступили під час заходу.

Круглий стіл виконав поставлені завдання об'єднати дослідників української діаспори й заохотив його учасників до подальшої співпраці.

Олеся Дзира,
завідувачка відділу зарубіжної україніки,
Інститут книгознавства,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,
кандидатка історичних наук

Українська юдаїка: історія збереження та вивчення бібліотечних, архівних, музейних фондів і пам'яток України

8 жовтня 2024 р. відділ фонду юдаїки Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі ІР НБУВ) провів семінар «Українська юдаїка: історія збереження та вивчення бібліотечних, архівних, музейних фондів і пам'яток України». Захід відбувся в дистанційному онлайн-форматі на платформі Zoom у рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у міжнародний бібліотечний простір».

Під час засідання свої наукові доповіді виголосили представники 8 українських установ: Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Державної наукової установи «Енциклопедичне видавництво», Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса Національної академії наук України (далі НАН України), Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, Інституту проблем реєстрації інформації НАН України, Національного університету «Киево-Могилянська академія» (далі НаУКМА), Харківської державної академії дизайну і мистецтв, Одеського національного морського університету. Тези всіх доповідей опубліковано на порталі НБУВ (conference.nbuv.gov.ua/site/reports/id/34/section/182) та у збірнику матеріалів конференції

(Розділ 14. Українська юдаїка: історія збереження та вивчення бібліотечних, архівних, музейних фондів і пам'яток України, <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004726>).

Доповіді стосувалися різних аспектів єврейської спадщини: «Бібліологічного збірника» Інституту єврейської культури при ВУАН як джерела вивчення українських бібліотечних фондів юдаїки; постаті Софії Другобицької та її внеску в збереження єврейської культури та мови їдиш в Україні; діяльності єврейських їдишомовних літераторів в Одесі у 1920–1930-х роках; традицій синагогального малярства і харківського досвіду збереження єврейських пам'яток; єврейської преси Німеччини 1919–1938 рр. (за матеріалами відділу фонду юдаїки НБУВ); колекції Мойсея Береговського з фондів Інституту рукопису НБУВ та перспектив введення її в науковий обіг; юдаїки в Науковому архіві НаУКМА; універсальної десяткової класифікації єврейських мов; каталогізації єврейських друків в Україні; книжкової юдаїки в аукціонних каталогах (на прикладі Sotheby's). Крім того, дві доповіді було присвячено видатному єврейському письменникові Шолом-Алейхему, якому цього року виповнилося б 165 років від дня народження, – а саме його рукописній спадщині, що зберігається у фондах Інституту рукопису та Інституту архівознавства НБУВ, репрезентації письменника та його творчості в українській і світовій філателії.

Семинар відкрив старший науковий співробітник відділу фонду юдаїки Інституту рукопису НБУВ, кандидат історичних наук **В. Черноіваненко**, який привітав учасників уже четвертого конференційного семінару з юдаїки й побажав усім плідної роботи. Він нагадав присутнім, що заснування такого щорічного семінару було пов'язано з вшануванням пам'яті багаторічної керівниці відділу фонду юдаїки ІР НБУВ І. А. Сергєєвої (1958–2019), і що кожний такий семінар із 2022 р. його організатори присвячують своїм колегам – фахівцям у галузі юдаїки, які боронять Україну в лавах Збройних Сил.

Наукова співробітниця відділу фонду юдаїки Інституту рукопису НБУВ **Т. Батанова** підготувала доповідь про «Бібліологічний збірник», виданий 1930 р. бібліологічною комісією Інституту єврейської пролетарської культури при Всеукраїнській академії наук. Доповідачка проаналізувала видання, показавши, що воно є цінним джерелом з вивчення історії українських бібліотечних фондів юдаїки і єврейського друкарства.

Старший науковий співробітник відділу соціогуманітарних, природничих і технічних наук Державної наукової установи «Енциклопедичне видавництво», кандидат історичних наук **С. Гірік** розкрив особливості представлення й опису предметів рукописної і книжкової юдаїки в каталогах основних світових аукціонів останніх років. Науковець також оцінив можливості їхнього використання дослідниками культурної спадщини.

Огляд історії єврейської преси в міжвоєнній Німеччині на матеріалах збереженої колекції Архіву преси Інституту єврейської пролетарської культури ВУАН у відділі фонду юдаїки Інституту рукопису НБУВ здійснила молодша наукова співробітниця відділу фонду юдаїки Інституту рукопису НБУВ **О. Горшихіна**.

Завідувач кафедри монументального живопису Харківської державної академії дизайну і мистецтв, кандидат мистецтвознавства, професор **Є. Котляр** у своїй доповіді розглянув сучасну практику залучення традиції східноєвропейського

синагогального розпису та її діалектичного переосмислення прихильниками хасидського руху ХаБаД-Любавич у Харкові.

Доповідь, присвячену відновленню записів із колекції М. Береговського Інституту рукопису НБУВ, оцифрованих Інститутом проблем реєстрації інформації (далі ІПРІ) НАН України, виголосив заступник директора ІПРІ НАН України, доктор технічних наук **А. Крючин** (співавторами доповіді виступили: старший науковий співробітник відділу систем оптичної реєстрації інформації ІПРІ НАН України, кандидат технічних наук **І. Косюк** і молодша наукова співробітниця відділу оптичних носіїв інформації ІПРІ НАН України **Н. Солоніна**). Науковець, зокрема, поділився з присутніми планами видання тематичних збірок, створення інтернет-порталу всієї колекції, доступної на сайті ІПРІ НАН України (<https://www.audio.ipri.kiev.ua/>).

Діяльності єврейських їдишомовних літераторів в Одесі у 1920–1930-х роках присвятив свій виступ професор кафедри соціальних та гуманітарних дисциплін Одеського національного морського університету, кандидат історичних наук **В. Левченко**. Він підкреслив, що література їдишем була одним із найважливіших елементів піднесення статусу цієї мови серед єврейського населення СРСР, а їдишомовні літератори у своїх творах знаходили свободу вираження життєствердної лірики та віри в краще майбутнє.

Провідний науковий співробітник відділу етнополітології Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, кандидат історичних наук **А. Подольський** свій виступ про єврейську культуру та мову їдиш в Україні присвятив пам'яті С. П. Другобицької (1911–1997). У часи радянського тоталітаризму С. П. Другобицька зберігала в Україні колекцію видань мовою їдиш із зібрання Елі Співака, керівника Кабінету єврейської літератури, мови та фольклору Академії наук УРСР (1936–1949).

Головна бібліотекарка відділу фонду юдаїки Інституту рукопису НБУВ **Г. Ривкіна** у своїй доповіді розглянула історію збереження та зміст архівних фондів із документами видатного єврейського письменника Шолом-Алейхема в Інституті рукопису (фонд 189) та Інституті архівознавства НБУВ (особовий архівний фонд Ель Гершовича Співака № 242). Шолом-Алейхему присвятив свій виступ і старший науковий співробітник відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, кандидат історичних наук **В. Черноіваненко**. Він розглянув питання образу письменника та вшанування його творчості на поштових марках, конвертах, картках України та інших країн.

У виступі керівниці Науково-дослідного центру орієнталістики імені Омеляна Прицака Національного університету «Києво-Могилянська академія», кандидатки історичних наук **Т. Сидорчук** йшлося про матеріали юдаїки в фондах наукового архіву НаУКМА. Дослідниця визначила основну тематику архівних документів, їхні типи та особливості, а також значення для дослідження окремих єврейських громад, єврейських учених та громадських діячів.

Аспірантка кафедри історії НаУКМА **Н. Уфимцева** розповіла про тенденції, складнощі та найкращі практики каталогізації єврейських друків у бібліотеках, архівах та музеях України. Що важливо, у своєму дослідженні вона спиралася на низку власних інтерв'ю з українськими фахівцями, знавцями єврейських книжок.

Завідувач відділу Близького і Середнього Сходу Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, старший науковий співробітник, доктор філологічних наук **О. Хамрай** розглянув перспективи застосування УДК у класифікації єврейських мов і дотичної до них літератури з юдаїки. Науковець запропонував залучати до бібліографічної класифікації єврейських мов неможливі критерії.

Усі виголошені доповіді супроводжувалися жвакими дискусіями. Учасники заходу висловили свої міркування та побажання щодо майбутніх семінарів із юдаїки у НБУВ.

Відеозапис семінару планується опублікувати на YouTube-каналі партнерської організації відділу фонду юдаїки ІР НБУВ – Української асоціації юдаїки. Саме там були оприлюднені відеозаписи семінарів з юдаїки попередніх років.

Віталій Черноіваненко,
старший науковий співробітник,
відділ фонду юдаїки,
Інститут рукопису,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,
кандидат історичних наук

Тетяна Батанова,
наукова співробітниця,
відділ фонду юдаїки,
Інститут рукопису,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського